

KSIĄŻNICA
ŚLĄSKA

Książnica Śląska t. 38, 2024

ISSN 0208-5798

CC BY-NC-ND 4.0

DOROTA JASEK

Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej

Działalność Działu Informacyjno-Bibliograficznego Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej

Streszczenie

Tekst przedstawia krótko historię bibliotek i czytelnictwa w Bielsku-Białej oraz działalność Książnicy Beskidzkiej w upowszechnianiu wiedzy o regionie. Prezentuje podstawowe bazy danych tworzone przez bibliotekę, takie jak: Beskidzkie ABC, Datownik Regionalny i Regio-źródła. Opisuje dzieje bibliografii regionalnej oraz obecny stan prac nad tym wydawnictwem zapoczątkowanym w latach 60. XX wieku.

Słowa kluczowe

Bielsko-Biała, Książnica Beskidzka, bibliografia regionalna, regionalne bazy danych

Tradycje czytelnicze w Bielsku-Białej i regionie sięgają XVIII wieku, kiedy to wpływ na rozwój oświaty, edukacji i kultury mieli ewangelicy. Jednym z miłośników książek w Bielsku był Zygmunt Frölich. Na mocy testamentu z 1720 roku jego prywatny księgozbiór został подарowany miastu. Wolą ofiarodawcy było, aby książki przekazano urzędnikom miejskim oraz wszystkim wykształconym mieszkańcom, zapewniając im możliwość swobodnego korzystania, przy jednoczesnym udostępnianiu księgozbioru tylko na miejscu. Rok 1720 to symboliczna data rozpoczynająca działalność pierwszej biblioteki publicznej Śląska Austriackiego. Nie wiadomo, ile egzemplarzy liczył zbiór Frölicha; pewne jest, że były to w większości książki prawnicze. W 1808 roku biblioteka spłonęła w pożarze miasta. Biblioteki kościelne i szkolne znowu stały się jedynym punktem odniesienia bibliotekarstwa publicznego w Bielsku¹.

W 1868 roku w Białej Krakowskiej powstała Biblioteka Czytelni Polskiej. W statucie członkowie Stowarzyszenia Czytelni Polskiej zapisali: „Stowarzyszenie ma na celu zjednoczenie zamieszkujących tu Polaków ku wzajemnej pomocy, tak pod względem materialnym, jak moralnym i umysłowym, i ku pielęgnowaniu ojczystej mowy”. Czytelnia gromadziła zbiory w języku polskim i niemieckim. Funkcjonowała do wybuchu I wojny światowej, a następnie wznowiła aktywność po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Druga wojna światowa po raz kolejny przerwała działalność Czytelni; część księgozbioru uległa wówczas zniszczeniu. Ponowne otwarcie nastąpiło w 1945 roku, jednak w wyniku decyzji władz państwowych placówka została ostatecznie zlikwidowana w 1950 roku. Księgozbiór przekazano Miejskiej Bibliotece Publicznej w Białej (obecnie: Dzielnicowa Biblioteka Publiczna w Bielsku-Białej)².

W 1902 roku zrodziła się myśl powołania Domu Polskiego w Bielsku, w którym bardzo ważną rolę spełniała nieodpłatna biblioteka. Dom Polski posiadał własny księgozbiór uwzględniający potrzeby robotników, dlatego znalazło się w nim wiele pozycji beletrystycznych. W 1909 roku powstało Koło Towarzystwa Szkół Ludowych (TSL), którego działalność przyniosło upadek biblioteki i czytelni Domu Polskiego. Warto tutaj również wspomnieć o działalności Macierzy Szkolnej w okresie międzywojennym. Pierwsza biblioteka Macierzy powstała w 1922 roku i przejęła księgozbiory Domu Polskiego i Koła TSL. W księgozbiorze dominowała literatura piękna, a wypożyczanie było bezpłatne. Biblioteka ta posiadała dwie filie. W tym czasie w Bielsku funkcjonowało jeszcze siedem innych bibliotek oraz biblioteki szkolne.

Po wojnie w 1945 roku rozpoczęto na nowo tworzenie bibliotek publicznych w Bielsku i Białej. Pierwszą funkcjonującą po wyzwoleniu była wypożyczalnia Biblioteki Powiatowej w Bielsku, działająca aż do 1975 roku. W 1948 roku zarejestrowano działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej. W 1947 roku w Białej natomiast otwarto Miejską Bibliotekę Publiczną, ze zbiorem liczącym 200 pozycji z zakresu literatury pięknej³. Przełomowym okazał się 1951 rok, kiedy to Bielsko

¹ B. Kania, *Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej w zarysie*, Bielsko-Biała, 2021, s. 13.

² <http://abc.książnica.bielsko.pl/historia/czytelnia-polska-biala.html> [dostęp: 12.06.2024].

³ *Książnica Beskidzka wczoraj i... jutro*, Bielsko-Biała, [materiały niepublikowane Książnicy Beskidzkiej], 2014.

i Biała zostały połączone w jedno miasto. Miejska Biblioteka w Bielsku przejęła opiekę nad Miejską Biblioteką Publiczną w Białej, a statut z 1969 roku określił pozycję tej biblioteki jako Biblioteki Głównej, która od tego czasu przejęła zarządzanie funkcjonowaniem bibliotecznej sieci na terenie miasta. W 1973 roku oddano do użytku Bibliotekę Miejską przy ul. Juliusza Słowackiego 17a, a w 1975 roku na bazie Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz Powiatowej Biblioteki Publicznej utworzono Wojewódzką Bibliotekę Publiczną, która pełniła tę funkcję do 1998 roku. 1 stycznia 1999 roku Biblioteka została przekazana władzom samorządowym miasta, stając się samorządową instytucją kultury, której nazwa została przemianowana na Książnicę Beskidzką. Od 2001 roku Książnica pełni również funkcję biblioteki powiatowej.

Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej jest biblioteką publiczną, której celem jest rozwijanie i zaspokajanie potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych społeczności miasta. Ostatnie z wymienionych zadań realizowane jest poprzez działalność Działu Informacyjno-Bibliograficznego, który opracowuje bibliografię regionalną, prowadzi Serwis Regionalny miasta Bielska-Białej i powiatu bielskiego (rejestrujący ważne wydarzenia bieżące na podstawie prasy lokalnej i ogólnopolskiej), przygotowuje zestawienia bibliograficzne i kwerendy. Pracownicy Działu z powodzeniem łączą tradycję z nowymi technologiami, wspierając swoich użytkowników w zdobywaniu wiedzy regionalnej, oferując zbiory obejmujące nie tylko tradycyjne książki i czasopisma, ale również materiały multimedialne, cyfrowe zbiory historyczne, dokumenty archiwalne oraz unikatowe materiały na temat lokalnej historii i kultury.

Wśród tych zasobów znajdują się również bazy danych, które umożliwiają eksplorację historii i dziedzictwa Bielska-Białej online. Dzięki temu czytelnicy mają dostęp do różnorodnych form informacji, które mogą ułatwić im zrozumienie specyfiki regionu i dogłębnie poznać jego historię.

Od 2010 roku funkcjonuje przeznaczona dla szerokiego grona odbiorców baza Beskidzkie ABC⁴, która jest wielotematycznym źródłem wiedzy z obszaru Beskidów, byłego województwa bielskiego i powiatu bielskiego od 1999 roku. Przypomina regionalną encyklopedię – zawiera hasła opracowane na podstawie zbiorów własnych Książnicy Beskidzkiej. Niewątpliwie przyczynia się do utrwalenia wiadości o dorobku kulturalnym i społecznym regionu.

Kolejną bazą dostępną online jest Datownik Regionalny⁵, który został utworzony w formie kalendarium, porządkującego wiadomości na temat wydarzeń historycznych, kulturalnych i jubileuszowych, mających miejsce na terenie tzw. Podbeskidzia. Baza uwzględnia także biografie osób związanych z regionem, które wniosły istotny wkład w jego historię, dziedzictwo i rozwój. Opisy w niej zawarte mają charakter krótkich notek biograficznych. Ponadto baza została wzbogacona o zbiór przysłów cieszyńskich, żywieckich i śląskich z zachowaniem ich fonetycznej pisowni. Informacje uwzględnione w bazie zostały opracowane na podstawie zbiorów własnych Książnicy⁶.

⁴ <http://abc.kszaznica.bielsko.pl/> [dostęp: 24.06.2024].

⁵ <https://datownik.kszaznica.bielsko.pl/> [dostęp: 24.06.2024].

⁶ *Datownik Regionalny*, „Kurier BB” 2018, nr 3, s. 2.

Natomiast baza Regio-źródła⁷ to baza, której podstawę stanowią dokumenty życia społecznego (gromadzone w Książnicy od 1976 roku). Wycinki prasowe, druki okolicznościowe (kalendarze, ulotki, zaproszenia), katalogi, foldery, regionalia przestrzenne są niewątpliwie niezwykle cennym uzupełnieniem zbiorów książkowych zgromadzonych w dziale regionalnym. Obecnie dostęp do tej bazy, ze względu na prawa autorskie, możliwy jest tylko stacjonarnie w czytelni Regionalnej KB⁸.

Tworząc bibliografię, mamy za zadanie nie tylko gromadzenie informacji, ale także aktywne przyczynianie się do ich udostępniania i promowania. Proces zbierania danych obejmuje zarówno identyfikację istniejącego piśmiennictwa, jak i aktywne poszukiwanie nowych materiałów, włączając w to współpracę z lokalnymi instytucjami, organizacjami społecznymi oraz prywatnymi kolekcjonerami. Kolejnym kluczowym elementem działalności jest udostępnianie zasobów, co obejmuje tradycyjne usługi biblioteczne, a także rozwijanie platform cyfrowych, które umożliwiają dostęp do zasobów online. Dzięki temu możemy dokumentować historię i kulturę regionu oraz czynnie wspierać edukację, badania naukowe i rozwój społeczności lokalnej.

Początki bielskiej bibliografii regionalnej sięgają lat 60. XX wieku. Pierwszą próbę zebrania materiałów dotyczących ziemi bielsko-bialskiej podjęła Weronika Ćwiertnia⁹, uwzględniając materiały publikowane od początku XIX wieku do 1963 roku. Pracy tej nie wydano, do dziś pozostaje ona w maszynopisie¹⁰.

Bibliografia drukowana powstaje od 1979 roku, a w bazie komputerowej dostępny jest materiał sięgający lat 60. Jej zakres jest pełny, obejmuje piśmiennictwo dotyczące nauki, sztuki i historii regionu, życia kulturalnego, gospodarczego i społecznego, zagadnień demograficznych, geograficznych oraz ochrony środowiska. Staramy się jak najlepiej odpowiadać na potrzeby użytkowników, wśród których są uczniowie, studenci, pracownicy naukowci, regionaliści oraz inne osoby poszukujące informacji.

Drukiem ukazało się 14 tomów: tom 1 – Bielska bibliografia regionalna Bielsko-Biała 1979, tomy 2–8 – Bibliografia województwa bielskiego za lata 1979–1998, tomy 9–14 – Bibliografia Bielska-Białej i powiatu bielskiego za lata 1999–2008. Wszystkie tomy są dostępne w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej.

Od 2009 roku Bibliografia Bielska-Białej i powiatu bielskiego jest opracowywana w systemie PATRON i dostępna w katalogu OPAC. Liczba rekordów w bazie wynosi obecnie prawie 17 tysięcy. Corocznie baza rozrasta się o około 1500 nowych rekordów.

W Książnicy istnieją dwie bazy w systemie PATRON. Oprócz katalogu bibliografii Książnica Beskidzka posiada również ogólny katalog OPAC. Końcem 2023 roku możliwy stał się import danych pomiędzy tymi bazami, co znacznie ułatwi-

⁷ <https://ksiaznica.bielsko.pl/bazy/regio-zrodla/> [dostęp: 24.06,2024]

⁸ B. Kania, *Regionalizm w pigułce. Nowe Bazy Książnicy Beskidzkiej*, „Bibliotekarz” 2019, nr 1, s. 18–19.

⁹ Weronika Ćwiertnia była pracownikiem Biblioteki Miejskiej w latach 1959–1970.

¹⁰ *Bielska bibliografia regionalna*, Bielsko-Biała, 1979, s. 7.

ło i przyspieszyło prace związane z tworzeniem i przyrostem rekordów. W ostatnim czasie Książnica udostępniła aplikację mobilną, za pomocą której możliwy jest również dostęp do Bibliografii Regionalnej.

Jednym z głównych wyzwań, z którymi borykamy się obecnie, jest brak wykwalifikowanego personelu. Bibliografia regionalna wymaga specjalistycznego podejścia i zaawansowanej wiedzy, dlatego niezwykle trudno jest znaleźć odpowiednich pracowników. Konieczne jest więc nie tylko zaoferowanie atrakcyjnych warunków pracy, ale także stworzenie odpowiednich programów edukacyjnych i szkoleniowych. Trzeba zastanowić się, jak zachęcić młodych specjalistów do zainteresowania się naszą dziedziną i jak dostarczyć im odpowiedniego wsparcia w procesie nauki i rozwoju zawodowego. Młodzi bibliografowie muszą być świadomi możliwości rozwoju w tym obszarze oraz mieć dostęp do narzędzi i wsparcia, które pozwolą im rozwijać swoje umiejętności.

Musimy być świadomi, że nasza specjalizacja, jak wszystko, zmienia się wraz z biegiem czasu. Zmienia się dostępność technologicznych narzędzi, które mogą nam pomóc w zbieraniu, udostępnianiu i promowaniu naszych zasobów bibliograficznych. Ważne jest, aby inwestować w nowe technologie i metody pracy, które pozwolą nadążyć za dynamicznymi zmianami. W erze łatwego dostępu do informacji bibliografia musi konkurować z innymi źródłami, takimi jak wyszukiwarki internetowe czy pozostałe bazy danych.

Mimo tych wyzwań pozostajemy optymistami co do przyszłości bibliografii regionalnej. Razem, jako społeczność bibliotekarzy, jesteśmy w stanie pokonać trudności i kontynuować naszą misję dokumentowania i promowania kulturowego dziedzictwa naszej „małej ojczyzny”. Wierzymy, że dzięki naszej pasji, zaangażowaniu i współpracy, możemy przekazywać bogactwo informacji historycznych i kulturowych naszego regionu kolejnym pokoleniom.

Bibliografia

- Datownik Regionalny* (2018), „Kurier BB”, nr 3, s. 2.
- JacK (2018), *Datownik Regionalny – nowa baza Książnicy*, „W Bielsku-Białej”, nr 10, s. 7.
- JacK (2009), *Nowości z Książnicy. Bibliografia Bielska-Białej i powiatu bielskiego*, „W Bielsku-Białej”, nr 26, s. 8.
- Kania Beata (2020), *Cyfrowe bazy informacyjne jako metoda kultywowania regionalizmu – na przykładzie Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej*, „Biblioteka Publiczna”, nr 12, s. 30–33.
- Kania Beata (2021), *Dział Informacyjno-Bibliograficzny i Zbiorów Regionalnych [w:] Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej w zarysie*, Bielsko Biała: Książnica Beskidzka, s. 99–107.
- Kania Beata (2019), *Regionalizm w pigułce – nowe bazy Książnicy Beskidzkiej*, „Bibliotekarz”, nr 1, s. 18–19.
- Kania Beata (2019), *Skarby w sieci. Bazy regionalne Książnicy Beskidzkiej*, „Bibliotekarz”, nr 12, s. 23–24.

Kania Beata (2020), *Zachować rzeczy ulotne*, „Relacje Interpretacje”, nr 3, s. 16–18.

(MAN) (2010), *Powstaje Beskidzka Baza Informacji*, „Gazeta Beskidzka”, nr 12, s. 2.

(nat) (2014), *W trosce o dziedzictwo. Książnica Beskidzka poszerza bazę*, „Kronika Beskidzka”, nr 50, s. 41.

Piekiełko Jacek (2015), *Z perspektywy geopoetyki*, „Relacje – Interpretacje”, nr 3, s. 23–26.

Activities of the Information and Bibliographic Department of Beskid Library in Bielsko-Biała

Summary

The text briefly presents the history of libraries and reading in Bielsko-Biała and the activities of the Beskid Library in disseminating knowledge about the region. The article shows some databases created by the library, such as: Beskidzkie ABC, Datownik Regionalny and Regio-sources. It also describes the history of regional bibliography and the current state of work on this publication initiated in the 1960s.

Keywords

Bielsko-Biała, Beskid Library, regional bibliography, regional databases

Aktivitäten der Informations- und Bibliographieabteilung der Beskidzka Bibliothek in Bielsko-Biała

Zusammenfassung

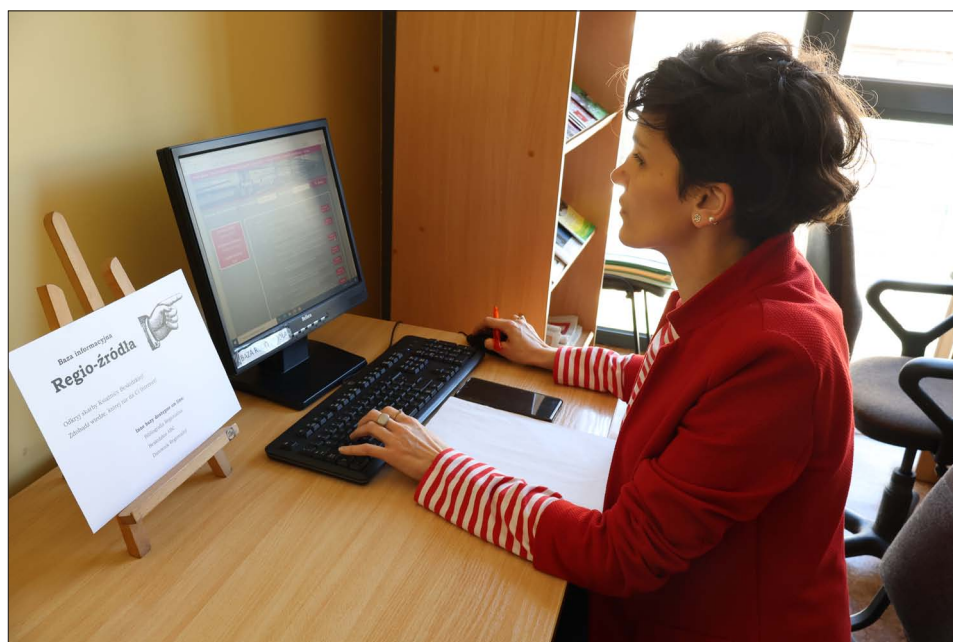
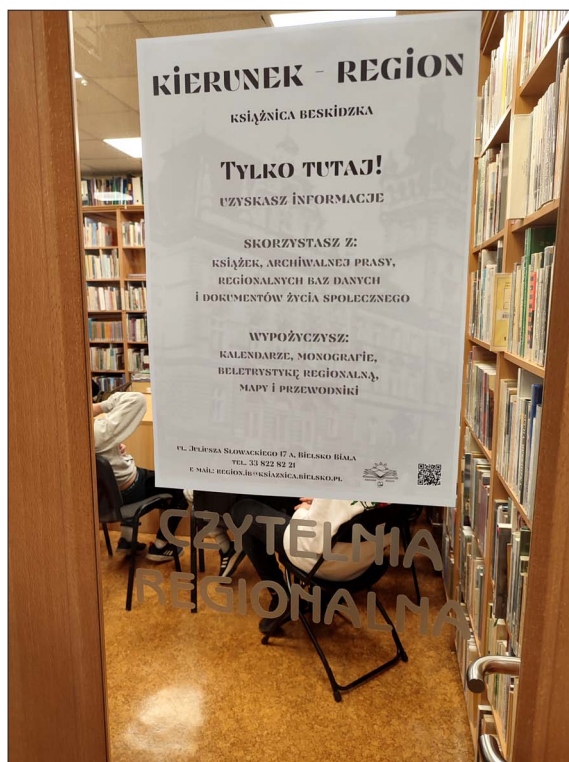
Der Text stellt kurz die Geschichte der Bibliotheken und des Lesens in Bielsko-Biała sowie die Aktivitäten der Beskidzka Bibliothek bei der Verbreitung von Wissen über die Region vor. Es präsentiert die von der Bibliothek erstellten Basisdatenbanken, wie zum Beispiel: Beskidzkie ABC, Datownik Regionalny und Regio-Quellen. Es beschreibt die Geschichte der Regionalbibliographie und den aktuellen Stand der in den 1960er Jahren begonnenen Arbeiten an dieser Publikation.

Schlüsselwörter

Bielsko-Biała, Książnica Beskidzka, Regionalbibliographie, Regionaldatenbanken

Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej

Czytelnia Regionalna Książnicy Beskidzkiej